

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera seenkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr. ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na vekel!“

Nar. pesem.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
„ pol leta	3 „	30 „
„ četert leta	1 „	70 „
„ mesec	— „	60 „
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
„ pol leta	3 „	80 „
„ četert leta	2 „	— „
„ mesec	— „	70 „

St. 58.

V Celovcu v saboto 21. julija 1866.

Tečaj II.

Poslednji trumf.

Godijo se po svetu take reči, da se ni čuditi, ako se začne človeku v glavi mešati. Avstrija postavi na noge dve taki armadi, da je svet takih še malo kdaj videl, večji in boljši del pa je stal na severnem bojišču proti Prusom. Pa glej, zgodi se vse narobe in prav narobe. Slabejša armada na Laškem zmaga in zmaga tako slavno, da je sovražnik ves pobit pobral svoja šila in kopita. Veča in močnejša armada na Českem pa pade in pade tako popolnoma, da se več dni ne ve, kam da je prišla, da sovražne trume razsajajo po naših deželah in da je celo naše poglavitno mesto Dunaj v nevarnosti. Ali to ni čudno? Kdo je kaj tacega pričakoval?

Pa godi se še nekaj čudnega! Tisto deželo, v ktorej smo slavno zmagali, zgrubimo, presvitli cesar je po bitvi pri Kustoci našo Benecijo daroval francoskemu cesarju Napoleonu. Tam pa, kjer smo bili do tal pobiti, nočemo jenjati za nobeno ceno, nemške politike se nočemo in ne moremo znebiti. Ali to ni čudno?

Pa moramo omeniti še nekaj bolj čudnega! Italija noče darovane Benecije, z mečem si jo hoče privojskovati in niti Italija niti Pruska ste volje, svojega gospoda Napoleona poslušati in bogati, in kervava vojska poteče še dalje, ako ravno je Avstrija lepo Benecijo v dar prinesla, da se nam porverne zlati mir in pokoj.

Pri tako čudnih in žalostnih dogodbah ni se čuditi, da se človeku začne v glavi mešati. Zatorej so tudi dunajski politikarji

glavo zgubili in so s svojo politiko pri kraju. „Poglavitni in poslednji trumf dunajskih gospodov politikarjev, kedar so s svojo modrostjo pri kraju in si ne vedó več pomagati, je vselej dualizem“, tako piše slavni naš Palacki v svojej knjigi, ktero je lani tudi „Slovenec“ svojim naročnikom razlagal. In res je taka! Dunajski časniki so skorej vsi od konca do kraja zagnali glas, naj sedanje ministerstvo odstopi, naj se sklicé oži državni zbor na Dunaju in deželni zbor v Pešti in tako razseka Avstrija na dva kosa, v kterih enim bi komandovali in gospodovali Nemci, v enem pa Madjari, vsi drugi narodi bi se njima pa vklanjali in služili.

In vendar je sedanje ministerstvo čisto nedolžno na vsej tej nesreči, ki nas zdaj tako hudo stiska, te moke ni zmlé niti Belcredi, niti Lariš niti drug sedanjih ministrov, ampak njih spredniki: knez Švarcenberg, Bach, Rechberg in Šmerling in od sedanjih grof Mensdorf toliko, kolikor je trobil v stari rog in delal nemško politiko. Belcredi je vsaj pot nadelal, da se znótrnja štréna poravna in obéni državni zbor za celo Avstrijo napravi; — Lariš nam je denarjev priskerbljeval tako pametno, da so ga hvalili celo njegovi nasprotniki. Vsa nesreča naša je prišla iz naše zunanje krive in nesrečne politike. Notranja politika se je ravno sukala na pravo pot! To so sprevedili tudi nasprotniki naši in so tako nagloma vdarili na nas, preden se država naša vredi in uravna. Sedanje ministerstvo ni zadolžilo naše nevarnosti in nesreče, čemu torej vpijejo nekteri časniki na vse gerlo, naj da odstopi? Človek bi ničesar ne re-

kel, ako bi se za nove ministre imenovali taki gospodje, — kteri bi vživali zaupanje vseh avstrijskih narodov, — kteri bi zapustili staro zunanjo politiko in deržali se oktoberske diplome in septemberskega manifesta. Pa imenujejo se najzvestejši prijatli Schmerlingove sisteme in najhujši nasprotniki ravnopravnosti vseh narodov: Dualizem je gotov! Nemci in Madjari bojo delali politiko, kakor smo jo doživeli že leta 1848; ni pa nobena skrivnost, da bi bilo tedaj djano za Avstrijo, ako bi je ne bili rešili Slovani. Čudno, čudno da take skušnje nekterih ljudi ne zmodrijo; — čudno, čudno, da bi moglo našo Avstrijo rešiti aavno to, kar jo je leta 1848 pahnilo v toliko nevarnost, in kar jo ravno zdaj vali v globoko brezno nevarnosti in nesreče. Da bi dualizem mogel Avstriji služiti v srečo in slavo, tega ne bomo verjeli nikoli, naj je tudi vesoljni nemški in madjarski svet drugih misli. Pravo srečo, moč in slavo vidimo Slovani vsi le samo v oktoberskej diplomi in septemberskem manifestu. V teh zlatih pismih je presvitli cesar, resnično in premodro izrekel, da je Avstriji podlaga ravnopravnost vseh narodov, avtonomija vseh kraljestev in dežel in prava ustavna svoboda. Naj da torej le kričijo Nemci in Madjari in silijo na dualizem, mi terdno zaupamo, da naša vlada tega nikoli privolila ne bode, da ne bode od sebe pahnila Slovanov in Romanov, kterih ljubezni in podpore ravno zdaj tako živo potrebuje. Po naših mislih je ta agitacija za dualizem poslednji trumf, ki ga je tista nemško-madjarska stranka vergla, ktorej je nič ali malo mar za Avstrijo. Ta stranka vidi in čuti,

Besednik.

✓ Sedanja vojska.

Iz Kranjske 10. julija.

Pretečeni teden prišli so lahko ranjeni iz bojišča talijanskega domu k svojim ljudem. Sila mnogo so vedeli povedati, kako so po Talijanih mahali in po krvi gazili, da je bilo groza! Naši priprosti ljudje, ki so se oddaljeni od velikih cest in mest popred le malo za vojsko brigali, imaje doma v hiši hudo vojsko, ktero so jim lačni otroci zavoljo kruha delali, kojega ni bilo kje vzeti, poslušali so te ranjene vojake se ve da prav pazljivo, posebno ker ti možje ne zabijo vselej med drugim tudi take strašne reči nevednim ljudem pripovedovati, ki se nikdar zgodile niso! Mislím, da so taki malo ranjeni vojaki že povsod na svoj dom dospeli in da zdaj ni več tako skritega kraja, v kterem ne bi mikalo od vojske kaj slišati tudi take, ki se poprej celó nič zanjo zmenili niso. Se ve da spada med to bažo ljudi le čisto priprosto ljudstvo, a vsakega, ki je le količak izbrusil, je sedanja vojska precej od začetka jako zanimala; saj ve, da od nje zavisi čast, moč in veljava, da od nje zavisi celó obstanek Avstrije naše. Ko so naši junaki tako srečno vojsko na

jugu začeli in Talijane pri Kustoci tako čvrsto nabunkali, je obéno veselje vse prešinilo. — To pa — odkritosrečno povemo — nam se ni od začetka prav nič dopadlo, da ni naša severna armada Prusom vhoda v Avstrijo z vso svojo silo zabranila, ali pa, kar bi morda še najbolje bilo, te roparje na Saksonskem poiskala in z vso svojo močjo v zvezi s Saksi najprej prusko armado na Saksonskem in potem ono v Šleziji potolkla in na to v Berlin marširala, da bi bila tam račun storila z nemškim Viktor-Emanuelom. To se žalibože ni storilo, marveč pustilo se je, da so Prusi, potem ko so bili Hanoveransko, oboje Hesensko in Saksonsko v enem mahu pod se spravili, tudi v Avstrijo se vrgli in precej velik in razun tega najlepši kos česke dežele brez najmanjšega zadržka oblegli, kjer so potem ti od nemške kulture obilizani ljudje ropali, požigali in ubijali, ko da so k divjim krvolokim Turkom v šolo hodili! Na tak način so, ker se jim nihče ni v bran postavil, naprej drli tisti bahači, ki so se poprej ustili da Avstrija samo zato odnehati noče, ker bi rada svoje lačne ljudi na Pruskem nahranila, oblekla in z denarjem preskrbela! Ko se ni tako dolgo od naše strani nič storilo zoper te roparje, ki so neoboroženim Čehom vzeli in pograbili vse, kar so mogli, bilo je tega mečkanja in odlašanja že vse sito; zato so vladini listi začeli občinstvo tolažiti, da je bil naš vojskovodja primoran tako ravnati, ker niso bili naši nemški zavezniki

za vojsko še pripravljeni. Fabius — Benedek je res čakal in še le 27. dan pr. m. krvavi ples z Prusi začel, ko je videl, da ni mogoče več dalje boja odlašati in se na tako negotovo pomoč zanašati, kot je armada nemškega bunda. Dne 27. junija začeli so torej naši vrli vojaki kri prelivati za grehe nepopoljšljive nemške politike avstrijskih državnikov, ki so pred dvema letoma brez vse potrebe vojake naše poslali tje v daljno deveto deželo — v Šlezvik-Holštín „meerumschlungenes“ braniti zoper dansko silo, ne zmenivši se za Nenemce avstrijske, ki so jim enoglasno to vojsko odsvetovali, spoznavši, da bi utegnula šlezvik-holštínska vojska, dasitudi sama na sebi le — mala žveplenka, vendar vesoljno evropejsko vojsko vneti in zlasti Avstrijo našo v smrtno nevarnost pripraviti. Ali šlo je za sveto nemško reč, šlo je za — od danskih centralistov zatirano — narodnost nemško, zato so naši nemški državniki ostali gluhi in slepi za vse dobre svete, šli so „meerumschlungenes“ braniti, ne brigajoči se za nevarnosti, v ktorej so Avstrijo zavoljo tega pahnilo.

Toda naš svét je bil dober, naš strah, kakor zdaj sami vidijo in občutijo, ni bil prazen: iz male šlezvik-holštínske vojske izcimila se je strahovita vojska s Prusom in Talijanom. Kaj nas pa še čaka, to sam večni Bog ve! — Dne 27. pr. m. so torej naši vojaki pri Mnihovem Gradšču in Nahodu prvokrat Pruse zgrabili, prizadevaje

da nemško — madjarskej hegemoniji gre za glavo, — zatorej naj velja poslednji trumf. Bog vari Avstrijo! In varoval jo tudi bode. Kar „Wiener-Abendpost“ zastran adrese graškega mestnega svetovalstva piše, priča nam je, da se visoka vlada ne da nemško-madjarskim rogoviležem v kozji rog vgnati. „Pragmatična sankcija“, „edinost in nerazdeljivost Avstrije“ ostane tudi zanaprej prva podloga in vogelni kamen vse naše politike. Ako vlada stanovitna ostane, poihnil bode sčasoma tudi ves hrup in krik nemško-madjarskih časnikov in prepričali se bomo, da je bil to poslednji trumf nemško-madjarskih prenapetnežev.

Pogovori o vojski.

Iz Junske doline 17. julija.

Vsa govorica se sedaj kakor drugod, tako pri nas suče le o vojski. Ako se dva še tako priprosta snideta, že kremljata o njej, bodi si iz pisem, ali iz lastne domišljije, ali pa iz časnikov. Čudom se svet čudi, kako da jo je Benedek tako zahomatal, da je sovražnike v cesarstvo pustil, kako so nas tu in tam užugali, kako vsled slabega postavljenja armado naših zalih junakov podjali, ktere izmed našincev, ali vsaj izmed prijatlov in znancev zadela je puška na iglo, kterege nevarno ali le malo oprasnila, kteri so v valovih Labe poginili idr. Številijo se sedaj dnevi in ure, kdaj se bodo Prusi pred Dunajem prikazali, da, kako bode dobri Zelinka ključce cesarskega mesta Prusom poklonil. Na dalje, kako se bodo Talijani spustili čez južno Tiroljsko, Koroško in Kranjsko in se pri Beču s Prusi zedinili ter osrčju Avstrije smrtno rano zadali. Pisati so jeli od črne vojske, ki naj bi se po teh krajih Talijanom zoperstavila; boji se vse — ta Talijanov, drug Prusov, kakor bi bili zgodaj Hotentotje, ki ljudi žrejo. Vse se čudi, zakaj se z nabiro novincev tako polževo postopa zakaj Schmerlingov: „Mi zamoremo čakati!“ povsod velja. — Tako in enako se blede in z ramami stresa, kako in kaj, akoravno še vse lahko spodleti.

Kaj pa bolj učeni, oni, ki jih je nemška kultura oblizala? Ti gospodje sedé pri mizah, in pred njimi kup telegramov in vvodnih člankov iz velikonemške „Presse“,

„Tagespošte“, „Telegrafa“, i. dr. ter še sedaj z njimi vred zamišljeni zevajo po golobici proti Frankobrodu, kakor Mojzes vrh gore proti Kananski deželi, misleči, da edino le ondi, ali k večjemu še v Buda-Pešti so tisti blaženi kraji, kjer se Avstriji mleko in med cedi. Tega duba navzeti ne morejo prehvaliti novih klicev po „Reichsrathu“, akoravno jim lahko matematično dokažemo, da nam oži naš državni zbor nič pičice sreče in blagostanja prinesel, pač pa že precej globoko v blagajnice posegel, in da še celo tiste dežele, ki so ondi imele svoje zastopnike, nimajo do njega nič zaupanja in se toliko zanj zmenijo kakor za lanski sneg. Ti v duhu od žlahtne kapljice Porenskih trtic omoteni in omamljeni po vsem svetu v svojih časnikih trobijo, da Belkredijevo ministerstvo zamotanemu klopčiču sedanjih homatij nikakor ni kos, da bi ga odvozlatlo, in naj vsled tega odstopi, ne spominjajoči se, da le poprejšnjim ministerstvom pred njim se ima Avstrija vsem sedanjim zlegom zahvaliti. Tako zopet tem politikonom le v Giskra-Kaiserfeldovem liberalizmu za Avstrijo lovorovi cvetijo; le od na dvoje razcepljene centralizacije je vsa moč Avstrije zavisna, kakor njen daljni ostanek zagotavljen! — Le vpite tako, dokler se vam grla ubripljejo in se vam morebiti koliko toliko tudi vaše želje izpolnijo; a bodite si svesti, da 17 milijonov vrlih in Avstriji vsegdar zvestih sinov matere Slave ne bote zadovoljili! Pri nas več glav ne gre pod en klobuk. Vsi vaši eksperimentje ali poskušnje so prazno Sisifovo delo ter posilstvo in pregreha nad nravnimi zakoni, ki se mora prej ali poznej samo ob sebi maščevati in sužnega jarma zarijevelo železje zdrobotiti. Vse, kar s silo začne, s silo jenja. Naše geslo pa ostane: Dajte slehernemu, kar mu gre in pustite vsakemu, kar je njegovega. To zahteva načelo ustavnosti v vsaki ustavni državi in „ustaven sem in ustaven bodem ostal“, so poslednje besede svetlega cesarja našega. Ravnajte, visoka gospoda, enkrat v resnici po tem načelu, in Avstrija, naša splošna domovina, bode tudi po sedanjih zgubah še močna in slavna, ter strah in poguba sovražnikov! Opustite pa vendar enkrat svoje neslane in nezabeljene marnje o nemški mogočnosti v Avstriji, da vas nemški „bund“ z nami vred ne bode še dalje za nos vodil! Zane-

simo se nase in na svojega cesarja, največ pa na Njega, ki je od vekomaj pisal zgodovino vsakemu ljudstvu!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Črna vojska; adresa: pametni župani; očitne molitve; nesreče.) Tako je vendar le resnica, da dobomo černo vojsko: 5000 mož mora dati naša koroška dežela. Najpred se bo poskušalo potrebnih ljudi nabrati prostovoljno; ako pa z lepo ne grejo, bojo se nabrali po sili. Zaukazano bode vsakemu okraju, koliko mora dati brambovcev. Črna vojska ne šteje veliko prijatlov, še celo po mestih je ljudje niso kaj veseli; saj je mestni odbor v Celovcu 17. julija volje bil cesarja prositi, naj se črna vojska ne napravi. Da pa imajo Slovenci še manj veselja do črne vojske, pride odtod, da so vsi oklici le pisani v nemške besedi. Nekterim se celo dozdeva, kakor bi Slovencev ne potrebovali. Res je čudno, da se v takej sili in potrebi ljudje še dražijo! Pervo, kar so sovražni Prusi na Českem storili, bilo je to, da se vsi oglasi na svitlo dajejo v obeh deželnih jezikih. Naši uradniki bi se tudi od našega nasprotnika mogli kaj naučiti, — gotovo bi to ne škodovalo! — Naš mestni odbor je tudi sklenil, presvitemu cesarju poslati adreso, v kterej se tirja, naj se postava, s katero se je konstitucija ali ustava obustavila, prekličie, — naj se oži državni zbor in ogerski zbor skličie, — naj se črna vojska ne napravi in naj Avstrija ostane v Nemčiji veljavna in močna. Zdaj so naši mestni očetje v djanju pokazali, za kar smo jih že davno poznali. Pokazali so, da so zvesti prijatli Šmerlingovega februarnega patenta, ki nam celih 5—6 let ni donasal nobene svobode in sreče, — da so stari centralisti in dualisti, kterim je prva in edina skerb, kako bi dalje gospodovali nad Slovenci, — da so nemškega duha tako pijani, da še zdaj, ko nas pretepaajo zavoljo naše nemške politike tolike nesreče in sramote, da še zdaj zveličanja svojega in slave za Avstrijo iščejo ravno v — Nemčiji. To adreso je sprožil g. Sternhardt, sestavil pa g. Schleihert, ki se je nekda bil v „Draupošti“ kazal federalista. Ta adresa pa je k sreči padla, ker je majhina večina

si, zedinjenje obeh oddelkov pruske armade ubraniti. Vse druge reči iz misli pustivši borili so se vojaki naši hrabro, ko levi in kakor nam je kmalu veseli glas došel, ne brez vspeha: Prusi so bili ta dan na obeh krajih tepeni. Ali oni zavoljo tega vendar niso od svoje namere odstopili, ampak precej drugi dan so vojsko še z večjo silo ponovili. Celih šest dni so se jim naši junaško zoperstavljali in se po dnevu in po noči zdaj tu zdaj tam strahovito z njimi bili, da bi jim zedinjenje zaprečili, ali ni se dalo; bilo je že vse prepozno, ker se je bil Prus na Českem že preveč vgnjezdil, ojačil in vtaboril.

Ko nam je to spodletelo, stavili smo vse svoje zaupanje na glavni boj, ki se je začel 3. julija ob 8. zjutraj med Kraljičnim Gradcem in Jožefovim, v kterem ste si stali obedve armadi v polnem številu nasproti. Bili so se na dve milj dolgem bojišču tako grozovito, da se je od strašnih topov groma šest ur daleč okoli in okoli neprenehoma zemlja tresla in šipe so živketale, da je bilo strah in groza, ko da je sodnji dan. Deževalo je strašno, tako da ni mogel dim se vzdigovati in da v takem dimu in dežji ni bilo skorej mogoče prijatla od sovražnika ločiti. In nesreča je še hotla, da je Prusom v herbet, našim pa ravno v obraz deževalo. Vendar so neprestrašeni junaki naši zmagovali vse do dveh popoldne. Že se jim je bil začel sovražnik umikati in bežati, ali zopet druga nesreča

je hotla, da je levemu krilu vojske naše en oddelek Prusov pri Hlumu za hrbet se splazil, kar se v tolikem dežji in tako gostem dimu še zapazilo ni. Naši prišedši tako med dva ognja niso mogli več zdržati se pred silo pruskih „zündnadelgewehr-ov“, ki neki petkrat hitreje od naših pušk streljajo, začeli so se torej umikati od začetka počasi, nazadnje pa spremljani od pruskih krogel ali kugel in sabelj pruskih konjikov bežati, kar se je dalo, zapustivši na bojišču cele gore mrtvih in ranjenih tovaršev, pa tudi mrtvih in ranjenih Prusov ravno toliko ali pa še več. Zmage pijani Prusi so jo, se ve da, za njimi vderli in cele trume vojakov naših, ki so bile tako srečne, da niso bile v boji, ko so krogle ko toča rožlale, nič poškodovane, so potem od sovražnika podene pred mostovi bile posekane ali pa so v reki Labi svoj mokri grob našle. — Boj pri Kraljičnem Gradcu in prehod čez Labo bila sta torej strašna. Po bojišču je krvca ubogih vojakov v pravem pomenu besede curkoma tekla. Mrtvih in ranjenih bilo je neki toliko nakopičenih in natlačenih, da niso po tleh ležali, ampak eden poleg drugega skorej po konci stali. V zgodovini se najde razun bitve narodov pri Lipsiku in bega Francozov prek Berezine le malo tako velic in strašnih bojev. — V poprejšnjih 8 dnevih zgubila je naša severna armada svojih 15.000 mož in 3. jul. 40.000, ali kakor eni trdijo, svojih 60 do 80.000 mož. Tako žalostna, zares objoko-

vanja vredna osoda zadela je prekrasno armado našo, ki nas je vsakdo leto toliko milijonov stala. — Pravijo, da je bila naša armada le zato tako nesrečna, ker je bilo neki Prusov najmanj za 20.000 več v boji ko naših. Ali kdo je tega kriv? Najbrže nikdo drug, ko naš minister vojaštva. Iz vrst pruske in talijanske vojske streljali so na naše že vsi za vojaščino pripravni leta 1846 rojeni mladenči, a pri nas se bo druga nabira vojakov še le čez 14 dni začela in še takrat se ne bodo jemali l. 1846 rojeni fantje, dasi tudi jih je med njimi že polovica takih ki so že dvajseto leto dokončali; ampak jemali se bodo le od 1845 l. nazaj in to le v vsako leto navadnem številu. Jaz pa mislim in vsak pameten rodoljub avstrijsk mi bo pritrdil, da zdaj, ko je tolika sila, morali bi se ne samo 1846, ampak tudi 1847. leta rojeni mladenči v vojake jemati. Saj imamo dan današnji železnice, da ni treba več kot nekdaj strašno dolgih in trudapolnih potov delati, po kterih bi mladi ljudje obnemogli. Pravijo: Moramo jih šparati za naprej, ker ne vemo, kaj nas še čaka.

Ali zakaj jih Talijan in Prus ne šparata?! Kaj nam torej pomaga to šparanje, ko bi znalo nazadnje, kakor se je bati, vse že prepozno biti in nam nič več ne koristiti! Pa najbrže to šparanje od drugod izvira. Najbrže se je tako ravnalo le zato, ker so se naši viši armadini poveljniki v sladki nadi zibali, da nam bodo naši nem-

naših mestnih očetov glasovala zoper njo, — serca pa so se vendar le pokazala in svet pozna naše korenjake. — Navada je bila, pri vsakem cerkvenem somnju godbo in ples napravljati. To se je letos jelo nekaj na bolje sukati. Nekteri župani ne dovolijo, da bi se napravil ples. Pervič se ples ni dovolil v Grabštanju, — potem v St. Rupertu blizu Celovca; ravno kar slišimo, da se je to storilo tudi v Vetrinji. To je vse hvale vredno, naj bi se tako godilo povsod! Časi so taki, da se ne spodobi godba in ples, ampak molitev in pokora. Zatorej so naš premilost. knezoškof ravno kar zaukazali, da se po celej škofiji napravijo očitne molitve in pobožnosti. V Celovcu se bo te dni obhajala izvanredna pobožnost k česti kronane sv. glave. Na kmetih je pa prepuščeno gg. fajmoštrom, naj storijo in napravijo pobožnosti in molitve, kakor se jim najbolj primerno dozdeva. Zavoljo vojskinih homatij so že oklicane duhovne vaje ali eksercicije za letos preklicane in jih ne bode. — Ze 4—5 dni privihra vsak den huda nevihta, ki tu in tam škode napravlja. Tako je v torek (17. j.) po noči na Malej gori blizo Rožeka strela vdarila in kmet Malogornik je čisto pogorel, le troje goved so menda otehi. V sredo po tem pa je v St. Marjeti pri Bajdiščah menda toča hudo tolkla in veliko škode napravila. Ako ravno vsak den gromi in dež gre, vendar se ne ohladi in vsak den je huda soparica pa novo hudourje.

V Ljutomeru dne 13. julija 1866. (Žalostni časi; — dva poštena Slovenca!) Grozna nesreča, ktera je našo severno vojsko zadela, pretresla je tudi naše slovensko ljudstvo od pokrajine do pokrajine. — Marsiktera slovenska mati, žena ali otrok milo zdihuje in od žalosti britke solze toči med tem, ko sin, mož ali oče za varnost, slavo in čast občne domovine na bojišču svojo kri preliwa. — Kar se tedaj žertev tiče, nismo mi Slovenci za drugimi narodi zaostali: blago in življenje smo radovoljno na žertvetnik ljube nam domovine položili, ne gledaje na drugo kakor na to, da se reši domovina.

Zdaj bi si pač lahko človek mislil, da bo vendar enkrat konec silnim in mnogoverstnim napadom naših nasprotnikov, in da bodo naši znotranji sovražniki potihnil, ker nam zunanji vsem skupaj toliko kervavih

ški zavezniki, da nam bo armada nemškega „bunda“ hitro na pomoč pritekla in k gotovi zmagi pripomogla. Ali prevarili so se ljuto! Med tem namreč, ko je Avstrija na bojnem polju krvavela in to za-nje ravno tako ali še bolj ko za-se, so se armade naših nemških zaveznikov lepo, „fletno“ kot za kratek po svojih deželah sem pa tje sprehajale in z nemškimi trikolorami igrale itd. — Ali še je neki stvar, ki nam je več škodovala in k pogubi pripomogla, kakor vse drugo. Jaz mislim namreč to, da niso Čehe ali kjer je potreba, tudi druge Avstrijane oborožali ravno tako kot Tiroljce. Milo so prosili Čehi orožja ali vsaj privoljenja, da bi se sami oborožiti smeli, da bi potem sami svojo deželo branili in črno vojsko napravili zoper roparskega kralja pruskega.

Brez dvojbe bi bilo to naši junaški armadi k slavni zmagi čez pruske „pikelhaube“ največ pripomoglo. Ali žalibože; prošnja vrlih, Avstriji vedno vdanih Čehov se ni uslišala. Avstrija naša, kakor se kaže, še vedno svojim narodom ne zaupa, toliko bolj pa zaupa, svojim naravnim zaveznikom — Nemcem, ki so jo kakor vselej, tako tudi zdaj — na cedilu pustili. —

Oj uboga Avstrija, ki se vedno na nemški živelj namesto na zvestobo svojih narodov zanašaš, kolikokrat hočeš še od svojih naravnih zaveznikov — Nemcev prevarjena biti?! Kako dolgo boš še prazno

ran zavdava; pa vse je zastoj — oni nas pikajo zdaj kakor prej in gerdijo, kjer in kolikor le morejo!

Zato da mi svoj narod ljubimo, da mu njegove pravice branimo in si prizadevamo spraviti ga do tiste veljave, ktero drugi imajo, smo mi menda sami puntarji in zapeljivci, ki ljudstvu nesrečo želimo in ga s svojim nepremišljenim ravnanjem v nevarnost potisniti hočemo. — Take besede, izgovorjene od prostega človeka, so razžaljive; kadar pa jih slišimo iz ust gospoda, kteri ces. službo opravlja in komur je razun tega ljudstvo še celo svoje zaupanje dalo, niso samo le razžaljive, temuč tudi hudobne in vredne so, da si jih dobro zapomnimo.

S tem pa še nismo pri koncu. Ni temu dolgo, kar sta dva gospoda, prava viteza nemške kulture, sem priromala. Eden je rojen Ljutomerčan in stoji tudi v visoki cesarski službi, drugi pa ima v tukajšnji okolici znamenita posestva. Vse bi dobro bilo, ali nesrečni slovenski oklici, ki so po stehnah pribiti, jima koj, ko stopita v gostivničino sobano, želodec pokvarijo. Možaka se začneta togotiti in sveta jeza ju popade! Zdaj pa si misli, ljubi bravec, kaj bo iz tega. Kako sta pa razsajala in zaničevavno govorila, ne morem ti na drobno popisati, ali dopusti, da Ti vsaj poglobitno povem.

Da svojo globoko modrost pokažeta, imenujeta vse te slovenske razglase poprek „lauter dummes Zeug“, in prvi meni, da kaj takega za njega dni tukaj ni bilo najti. Prav ima, še zdaj jima je menda to pre-rano; — pa naj le spita v miru božjem, saj se mi zdi, da sta še ptujca v Jeruzalemu, in ne vesta, kaj se te dni tam godi. —

Od zdaj se pa njun pogovor sploh samo okoli slovenščine suče! Vse te novosti se jima zopet zdijo „dummes Zeug“, in nazadnje še celo naša slavna poslanca, gospoda Hermana in doktorja Razlaga, zavoljo njunega imenitnega delovanja in prevelikih zaslug za naš narod pred svojo ostro sodbo pokličeta. Pa tudi ta ne najdeta pred našima omikonsocema nobenega usmiljenja. „Dumme Kerls“, glasi se izreka; in „dumme Kerls“ in „dummes Zeug“ je šlo iz umazanih ust, kakor v litanijah „prosi za nas.“ To je tedaj tista visoko čislana nemška kultura in taki so njeni bistroumni apostelni! — Dopisnik teh verstie pa še h koncu ima samo

slamo mlatila, iskaje svoje sreče in slave le v tesni zvezi z Nemčijo, ne pa po edinopravnem potu: v sreči, blagostanji in zadovoljnosti naropov svojih, ki ne želé nič drugega, ko srečo in blagostanje svoje v srečni, slavni in mogočni, vsem narodom enako pravični Avstriji?! Ti jim ne zaupaš, zato tudi pri nas „Alpenjagre“ nabiraš, namesto „prostovoljnih slov. strelcev“. Ti jim ne zaupaš, zato daješ tudi nas Slovence tujcem v roke ali pa takim domačinom, ki so ravno taki ali še večji neprijatelji slovenstva, kot tujci. Ali kje boš kedaj, o tužna Avstrija! popolno zaupanje na svetu dosegla, ako sama svojim lastnim narodom ne zaupaš in to še takim ne, ki ti so bili od pamtveka vselej zvesti, ki ti so še in ti hočejo vedno zvesti ostati, in Te tudi zdaj, ko leta 1848, rešiti pogube, v katero te so tvoji nemško-glavni diplomati in politiki pahnili? Zatorej Avstrija! zdrami se, spametuj se vendar enkrat! Zakaj če nespametno misliš, da je prava zvestoba brez nemščine nemogoča, potlej adio mondo! Nikdar ne boš vse Avstrijane v zveste podložnike, spremenila marveč prej ali poznej s svojo veliko nemško politiko do smrti se ranila in ž njo vred v grob padla, kterege si boš sama izkopala. Dixi.

to pristaviti, da se poslušalci pri tem prizoru niso nič kaj posebno kratkočasili.

Te dni smo dobili tudi semkaj ranjenih vojakov, pa zbog prevelike revščine bi se bila koj v začetku kmalo razpertija vnela.

Iz Ljubljane, 18. julija. (Klic na „črno vojsko“; kaj ljudje mislijo?) Vse je bilo po koncu po našem mestu, ko je prišel na svitlo pred dvema dnevoma klic k deželnemu vzdigu, ali kakor ljudstvo pravi, na „črno vojsko.“ Priobčiti Vam ga hočem, glasi se takole:

K L I C

do vseh Kranjcev, kar jih more orožje nositi.

Po najvišem povelju Njegovega Veličanstva cesarja se s tem kličejo **vsi možje, kar jih more orožje nositi**, naj pomagajo c. k. vojakom, braniti deželo. Vi imate za orožje prijeti, da boste soteske in druge prehode zastavili, zaprli in pod stražo imeli proti sovražniku, ki preti v deželo udariti, in da boste na ta način c. kr. vojake krepko podpirali, sovražnika odganjali, in ž njimi vred odvrčali napad sovražnikov, ropanje in plenjenje. Vi se boste vredili v kompanije, dobili boste zanesljive vodnike, tudi se bo po deželi z vami vred vverstila c. kr. žandarmerija. Skrbelo se bo, kolikor mogoče, da dobite puške: dotistihmal primite za orožje, kakoršno koli imate, naj si bo puška ali kosa, da ste le pripravljeni. Kranjci, kar vas je dobrih za orožje! Cesar kliče, marajte za ta klic z junaštvom in z zvestobo, v kateri ste že od nekdaj skušeni. Domovina je v nevarnosti; pomagajte jo braniti z našo junaško armado vred. Bog bo z nami! Poseben pravilnik ima bolj natanke odločbe zastran ustanovitve in rabljenja tega vzdiga.

V Ljubljani 16. julija 1866.

Eduard baron Bach l. r.

Vsled tega klica podal se je koj včeraj deželni odsek z deželnim glavarjem baron Codelli-jem in mestni odbor z županom dr. Costatom k deželnemu poglavarju baronu Bachu ter mu naznanil, da ljudstvo ima črno vojsko v sedanjem trenutku in pri sedanjih okoliščinah za veliko nesrečo za celo deželo, ker potem še le bi bila dežela, ako bi se sovražniku ne mogla braniti, popolni pogubi podvržena. Na to je deželni poglavar dal zagotovljenje, da za zdaj še ni misel od prave „črne vojske“, temuč da bodejo to le srejsne straže. To je ljudstvo nekoliko pomirilo. Vendar pa sta se podala gg. deželna odbornika dr. W urzba ch in dr. Supan v tej zadevi na Dunaj do Njih. Veličanstva samega cesarja. Tedaj Vam pišem prihodnjič kaj več o tem.

Iz Tominskega. Δ (Lahi in Primorci; pisarnice in slov. jezik; nesreče; čuden mož; nove sv. maše; nova cesta.) Z britko žalostjo so tudi nas primorske Slovence navdale prežalostne novice iz severnega bojišča in to nas tem več, ker smo kmalo čitali v časnikih, da je odločno sklenjeno beneško kraljestvo „velikodušnemu“ francoskemu cesarju odstopiti, ter tako bodemo mi Primorjani mejni sosedje laškega kraljestva. Nekteri hočejo še celo vedeti, da pridemo tudi mi Primorci pod „novo zedinjeno Italijo“, česar pa jaz ne morem nikakor verjeti, ako ravno to trdno stoji, da se Lahom sline cedijo tudi po našem Primorju, ter jim menda ni mar samo za narodne meje, ampak tudi za naravne, vodne ali gorske! Tega nas pa Bog varuj! Vendar se pa sploh le čuje, da se ima le po sedanjih mejah „Benecija“ odstopiti, torej je vsaj za sedaj ta strah prazen. Kakor sem od neke strani slišal, je volja vis. vlade slovenščini v našem primorju odsehnal bolj krepko pod pazho segati, ker se je menda po sedanjih zgodbah prepričala, da laščino širiti ali v javnem

življenju podpirati, je toliko kot kačo na lastnih persih gojiti in tako rovarskim Lahom orožje v roke podajati. Bog daj, da bi se moje besede vresničile; kajti to bi ne bilo samo prav, ampak tudi pravično, da bi bili že enkrat prosti laških „ediktov, sentenc in avisov.“ Uradni jezik je namreč v Primorju laški in nemški in od obéh se ve da naš prosti kmet trohice ne ume, ter mora hoditi od Poncija do Pilata, preden mu kdo uradne dopise razjasni. Največ sitnosti pri tem pa imajo duhovniki; kdor drugega najti ne more, obrne se na nje in to tem rajši, ker jim oni to brezplačno učinijo. Deželni odbor nam je sicer pravičen, ker nam tudi slovenske dopise pošilja, zatorej nam je žal, ker smo ravno zvedeli, da naš deželni odbornik in izdelovavec slovenskih dopisov g. Winkler gre za okrajnega predstojnika v Karmin (Cormons); da bi vsaj njegov naslednik nam tudi tako pravičen bil! — Naša tominska uradnja se sicer ne brani slovenske dopise prejemati, ter ima dovolj široka vrata, da lahko noter gredó, le za odpise slovenske so bolj tesna. Da naša tominska davkarija slovenske vloge ali pobotnice rada prejema, posname se lahko iz tega, ker naši rodoljubni duhovniki slovenske pobotnice brez vsake ovire po plačo iz verske zaloge pošiljajo. Ti so nam torej golobje z oljkino vejico za boljšo bodočnost! Prvi cesarjev manifest smo prejeli samo v slovenskem gladkem jeziku, poziv pa za pomoč ranjenim celo v 4 jezikih t. j. v nemškem, talijanskem, slovenskem in hervaškem; to je torej prava enakopravnost deželnih jezikov, akoravno za naše tominske kraje ni bilo treba drugzega razun slovenskega jezika; oni drugi v treh jezikih so bili nepotrebni, vsaj toliko tiskarnih strokov ni bilo treba. (Konec pride.)

Severno bojišče.

Pruska armada se bliža na več krajih in cestah Donavi in Dunaju. Vsak čas se lahko spet velik kervav boj vname. Na tem je zdaj kaj veliko ležeče, kdo bo zmagal. Naše armade je nekaj pri Olomucu, nekaj pa v obkopenem taborišču pri Florisdorfu, — govori se, da bode, ko se spravi vsa skupaj, štela blizo 400.000 mož, kar res ni majhno število; ali kaj, če bo pa Prusov zopet več? Poroča se namreč, da gre vsa pruska armada okoli 400.000 m. proti Dunaju. Zdaj je pa že spet tudi nesreča hotla, da je soražnik 16. jul. Bretislavo (Lundenburg), kjer so se naši one dni nalašč dobro zavarovali, v svojo oblast dobil in se tako med našo armado kakor klin zasadi in jo beržkone pretergal. Naši, po pravici reči, res čudno ravnaajo. Dan na dan se bijejo naše in pruske prednje straže; vedno se poročá, da so bile pruske nazaj veržene, — ali Prusi gredó vendar zmirej dalje naprej! To je res čudno vojskovanje! Vojaški list „Kamerad“ je oni dan Benedeka nekako zagovarjal in rekel pomenljive besede: „Kdor vse varovati hoče, ne varuje nič (wer alles decken will, deckt gar nichts) — pri tej priliki namreč, ko je vse vpilo, zakaj da ni naša armada Prusom českih mej zabranila. Prav lahko se pa tu vpraša ravno nasprotno, kaj da namreč tisti varuje, kdor nič ne varuje?! — Pruska armada se zbira v polokrogu pri Haugsdorfu, Mailbergu, Stromsdorfu, Staatsu in Falkensteinu na niže-avstrijskem. Od tod gre en oddelek dalje naprej proti Kremsu, ki je kakih 8 ur nad Dunajem oddaljen. Drug oddelek jo maha najberže od Berna in Bretislave proti Haimburgu in Požunu. V Berno so prišli Prusi 13. t. m. Gen. Treškov je s 45.000 m. mesto poseđel. Piše se, da so bili tedaj tudi pruski kralj, princ Fric Korl in grof Bismark v Bernu. Iz Krakova se 15. t. m. poročá, da jo maha sila močno prusko kardelo proti Osviecimu in neki dalje naprej v gališko kraljestvo.

Za gotovo se nam poročá iz Dunaja, da je že vsa pruska armada na niže-avstrijskem, en oddelek pri Kremsu, drugi na moravskem polju in zopet drugi jo maha pri reki Vagi na Ogerskem proti Donavi. Tudi Frankobrod imajo že. Pruski glavni stan je zdaj v Bretislavi, kjer so Prusi našim med drugim tudi blizo 40 železničnih vozov in veliko tobaka vzeli. Berno mora neki silno veliko davka plačati, mesticu Znojmu je naloženo 90.000 gld.! Naš glavni stan je zdaj na Dunaju. Velik boj se pričakuje. Prusi namerjajo po vsaki ceni na Dunaju mir sklepati, zatorej ni najberže še zdaj premirja. Bog daj srečo naši armadi! — Na Dunaju ne bo črne vojske, ampak prebivalci se le vabijo, naj pristopijo prav obilno k „planinskim lovčem“, kakor se je tudi ogerskim narodom poslal poseben ces. razglas, naj pošljejo, ker jim je nabira odpuščena, obilno prostovoljcev v vojsko.

Južno bojišče.

Laški generali se, kakor se kaže, ne menijo dosti za to, čegava da je zdaj Benecija. Lahko je pa tudi mogoče, da se vse to le na videz godi in da so se že davno o vseh zadevah v Parizu zmenili. Prekaniti se Napoleon Lahom vendar ne bo dal! — Cialdini-jeva armada je po poslednjih sporočilih že v Vičenco priderla. Vse kaže, da bodo več trdnjave oblegati začeli. Od Garibaldija se le toliko sliši, da njegovi prostovoljci vedno na tiroljski meji prežajo in čakajo, kdaj da bi v Tirole vdarili. Nekteri pa tudi še celo to vedeti hočejo, da jo bo laška armada proti Dunaju mahnila in se tam s prusko zedinila. Pa kaj ljudje zdaj ne kvasijo! En oddelek naše armade pod poveljstvom gen. Marojčiča stoji ob Soči ter je pripravljen Lahom s silo se ustaviti, ako bi namerjali naprej iti. Sicer pa imajo naši tudi še trdnjave v svojih rokah, tisto pri Rovigu pa, ki je veljala poltretji milijon gld., kjer je bilo 154 topov nove baže in več ko 2000 centov smodnika in veliko druge vojaške robe, zažgali so 9. t. m. z nalašč za to napravljenimi podkopi, da se je vsa hipoma raznesla in končala. Poderli so tudi za seboj vse mostove, ki jih štejejo okoli 20. Občuje se samo še z Verono. V Benetke se po suhem več ne more, ker so tudi most poderli. — Od laškega brodovja se pa še vedno nič gotovega ne sliši. Pred nekterimi dnevi se je pisalo, da je bilo videti blizo Benetk, zdaj pa da je spet v Jakin nazaj ladjalo. Bog ga vedi, kaj misli početi! Pri Condinu v južnih Tirolih so naši 16. t. m. imeli boj z laškimi prostovoljci, ki so bili zmagani in nazaj zapodeni.

Razne novice.

* Iz Ljubljane: Beseda, katero je napravil „Južni Sokol“ preteklo nedeljo na čitalničinem dvorišču v korist ranjenim vojakom, bila je jako sijajna. Zbralo se je toliko število ljudstva skupaj, da so bili obširni prostori kmalu pretesni in čez in čez napolnjeni. Pri nizki vstopnini (20 kr. za posamezne osebe in 50 kr. za rodbine) prišlo je denarja skupaj 212 gld., kateri znesek se je ves izročil društvu gospa, kajti vse stroške plača Sokolova blagajnica. Dvorišče bilo je okinčano z raznoterimi zastavami in razsvitljeno s trobojnimi lampijonami. Čitalničin pevski zbor se je vrlo dobro obnašal in posebno hvalo si pridobil z velikanskim zborom: „Svoji k svojim“, „Hej Slovani“ in cesarska. Ravno tako vrlo pa se je obnašala tudi topničarska godba, ktera je je igrala med drugim tudi izvrstno Titlnovo slovansko uverturo in pa en „potpourri“ slovanskih napevov. Tudi nekaj ranjenih častni-

kov poslavlilo je to krasno veselico, ktera je naklonila ranjenim tako lep znesek in pokazala, kako življenje je pri narodnih družbah in kako slavno se izpelje pri njih vsaka stvar. Dolgo nam bo ostala še v spominu ta blagodušna, krasna veselica!

* * V občnem izvanrednem zboru, kterege je imel „Južni Sokol“ v torek 17. t. m., sklenilo se je enoglasno, da v sedanjih viharjih časih, ko bo treba skrbeti za obširnejše varstvo mesta, ponudi se Sokol mestnemu odboru za mestne straže in za vzdrževanje notranjega miru v mestu, kadar koli ga bode poklical mestni odbor. Naznanil se je ta sklep koj mestnemu odboru.

* (Oglas) Te dni so se začele razpošiljati naznanjene knjige družbe sv. Mohora. Gg. udje naj blagovoljijo poverniti voznino gg. dekanom. Za letos se ne sprejemljejo več udje.

* G. A. C. Fabiani, ki je med Avstrijo in Mehiko ustanovil ladije za redno in stanovitno prevažanje blaga iz Avstrije v Mehiko in zopet nazaj, dobil je v priznanje svojih zaslug od mehikanskega cesarja častni naslov ces. dvornega špeditèrja. Slava slovenskemu rojaku!

* Savski most med Kerškim in Vidmom, ki je 84 sežnjev dolg in obstoji iz 10 polá, bil je 7. julija dodelan, in drugi dan potem od leskovškega g. dekana slovesno blagoslovljen. Izdelal ga je, kakor je že znano, Celjan g. Maks Stepišnik. Slava mu!

* Ruski car je spet vredništvo „Moskovskih Vedomosti“ izročil znanemu ruskemu pisatelju Katkovu.

* Na Kranjskem so dobili remuneracije iz zaloge za normalne šole sledeči gospodje: župnika J. Škofic in Jernej Dolžan, Jak. Gros, Jožef Preša, Janez Brencé, vsak po 50 gld. in Juri Vranič 25 gld.

* Pripoveduje se za gotovo, da je pri Kustoci 12.000 Lahov padlo, in da so zgubili 16 večih topov.

Najnovejše.

18. jul. opoldne je laško brodovje začelo streljati na otok Vis (Lissa) blizo Zadra. — Gotovo je, da Avstrija noče radovoljno izstopiti iz nemške zveze in da bo torej še dalje vojska. Prusi so posedli Gansenrdorf.

Duhovske zadeve.

Kerška škof: Č. g. Vidmar Juri je dobil faro št. Peter pri Grabštanju, g. Bachmaier Boštj. pa kuracijo Teichel. G. Pramer Bal. pride za provizorja v Golovico (Wölfnitz), g. Aicholzer Franc za kaplana v Zagoriče, g. Wegscheider Juri v Liserek, g. Lup Frid. pa v Roje. G. Hanšič Jak. je dobil faro Steuerberg, č. g. Söllner Jož. faro Laznica.

Loterija.

Gradeu: 58 38 39 22 51.

Prihodnje srečkanje je 1. augusta 1866.

Dunajska borsá 20. julija 1866.

5% metalike	55.85
5% nacional	60.10
1860 derž. posoj	72.20
Bankine akcije	671.—
Kreditne „	136.60
London	134.25
Novi zlati	6.35
Srebro	128.—